

Jordbruksutskottets betänkande 1981/82:28

om förorening av luften och haven

Motioner

Yrkanden

I motion 1981/82:1044 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkande 1 a), att riksdagen hos regeringen hemställer om att förslag till skärpta bestämmelser om freonhanteringen i Sverige med inriktning på minskade utsläpp till atmosfären utarbetas och att regeringen i internationella sammanhang fortsätter att verka för skydd av ozonskiktet kring jorden.

I motion 1981/82:1423 av Kerstin Anér (fp) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående svenskt initiativ till ändringar i den s. k. Oslokonventionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående nordiskt initiativ förande till skärpta miljöskyddsregler i Europa.

I motion 1981/82:1906 av Gunnel Jonäng (c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär att ett intensivt arbete bedrivs för att åstadkomma en internationell konvention om förbud mot freon.

I motion 1981/82:1913 av Einar Larsson m. fl. (c) yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär initiativ för ett samlat forskningsprogram på internationell basis när det gäller miljöproblem och naturresursfrågor förknippade med människans påverkan på luften, havet och oceanerna,

2. att riksdagen uttalar att Sveriges representanter i internationella sammanhang verkar för åtgärder i motionens syfte.

I motion 1981/82:1922 av Esse Petersson (fp) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande utvidgning av restriktionerna mot användning av freoner,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts angående föreskrifter för omhändertagande av freoner vid vissa servicearbeten m. m.,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående eventuell utvidgning av bilskrotningslagstiftningen.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande ett antal i januari 1982 väckta motioner om miljöproblem med internationell räckvidd. I motionerna framförs yrkanden om skyddet av ozonskiktet i stratosfären, om ökad forskning kring den globala spridningen av föroreningar samt om åtgärder mot nedsmutsningen av Nordsjön.

Skyddet av ozonskiktet kring jorden

Ozonskiktet, som finns på en höjd av 15—50 km över jordytan, fungerar som ett skydd mot den ultraviolettera strålningen från solen. Ozonskiktet har visat sig vara känsligt för påverkan från miljöföroreningar. Bl. a. har forskningen påvisat att vissa klorfluorkol-(CFC)-föreningar, med ett handelsnamn kallade freoner, verkar nedbrytande på ozonskiktet. Den ökade ultraviolettera strålning som skulle bli följden om ozonlagret tunnades ut kan enligt forskningen åstadkomma ökad hudcancerfrekvens och svåra skador på miljön, bl. a. plankton och fiskägg. I Sverige är av detta skäl import och tillverkning av sprayförpackningar med CFC-föreningar som drivmedel förbjuden sedan den 1 juli 1979.

Frågan om hur man skall kunna motverka skador på ozonskiktet genom att minska användningen av freoner diskuteras i tre motioner.

I motion 1044 krävs en översyn av bestämmelserna mot utsläpp av freoner. Enligt motion 1906 är det angeläget att Sverige via diplomatiska kanaler och i internationella fora arbetar vidare med frågan att få till stånd en internationell konvention om förbud av freoner. Enligt motion 1922 bör åtgärder vidtas för att minska freonutsläppen från industrin.

Riksdagen har vid ett flertal tillfällen behandlat hotet mot ozonskiktet i stratosfären orsakat bl. a. av den ökande användningen av CFC-föreningar. När riksdagen hösten 1981 senast behandlade frågan redovisades att frågan om en internationell begränsning av freonanvändningen under de senaste åren förts vidare samtidigt som nya forskningsrön lagts fram. FN:s miljöstyrelse UNEP hade vid sitt möte i april 1981 beslutat inleda arbetet på en internationell konvention på området. Förslag till konventionstext hade utarbetats på svensk sida och avsågs efter överarbetning i den nordiska kretsen läggas fram som grund för det fortsatta konventionsarbetet (JoU 1981/82:12).

Med anledning av de nu aktuella motionerna har utskottet inhämtat att det internationella konventionsarbetet till skydd för ozonskiktet fortsätter planenligt.

En av FN:s miljöstyrelse UNEP tillsatt arbetsgrupp med teknisk och juridisk expertis representerande omkring 25 länder sammanträdde till sitt första möte i Stockholm i januari 1982 för att utarbeta ett konventionsförslag om skydd för ozonlagret. En ny session avses hållas i höst, varpå

konventionen beräknas föreligga för undertecknande vid UNEP:s årsmöte i april 1983.

Som inledningsvis framhållits är det i Sverige förbjudet att tillverka eller importera aerosolförpackning som drivs av freoner. Däremot används freoner i flera industriprocesser, bl. a. skumplastindustrin samt, i mindre utsträckning, som överförare av värme i värmepumpar. Enligt en utredning beräknas omkring 3 900 ton CFC-föreningar årligen användas i Sverige, motsvarande en åt två procent av världsproduktionen.

Inom naturvårdsverket pågår ett utrednings- och utvecklingsarbete för att få fram metoder varigenom industrins användning av freoner skall kunna begränsas. Detta kan ske på två vägar, antingen genom att freongaserna fångas upp och återanvänds eller genom att ersättningsämnen används. Naturvårdsverkets nu aktuella studier beräknas vara klara under innevarande år. De innefattar även metoder att fånga upp freongaserna vid vissa reparationsarbeten samt i samband med skrotning. Projektet utgör ett led i samarbetet inom den nordiska ämbetsmannakommittén.

Utskottet vill för sin del än en gång uttala angelägenheten av att snara steg tas för att förhindra den fortgående nedbrytningen av ozonskiktet kring jorden. Kraftfulla åtgärder är påkallade för att minska användningen av CFC-föreningar.

Det är angeläget att arbetet på att få fram ersättningsämnen för CFC-föreningar i industriprocesser och metoder att återvinna gasen leder till snabbt resultat och kan utnyttjas av såväl inhemsk som utländsk industri. Åtgärder i denna riktning kan förväntas bli effektiva endast i den mån som de får internationell tillämpning. Mot den bakgrunden är det tillfredsställande att arbetet på att utarbeta en internationell konvention till skydd för ozonskiktet fortskrider och att man från svensk sida intar en ledande ställning i det arbetet. Det arbete som sålunda bedrivs i internationella sammanhang är tillsammans med det ovan redovisade utvecklingsarbetet inom naturvårdsverket för att reducera industrins freonutsläpp enligt utskottets mening ägnat att i betydande utsträckning tillgodose de krav som rests i motionerna. Dessa bör därför icke föranleda någon riksdagens ytterligare åtgärd.

Skydd av havsmiljön m. m.

I två motioner framförs förslag om svenska initiativ till skydd för bl. a. havsmiljön. I motion 1423 framhålls att den intensiva användningen av Nordsjön håller på att bli ett svårt hot mot den ekologiska stabiliteten i detta område. Sverige bör inom ramen för Oslo- och Londonkonventionerna om dumpning till havs samt inom Pariskonventionen om utsläpp från land verka för ökade restriktioner för utsläpp. Ett nordiskt initiativ bör tas för att åstadkomma skärpta miljöskyddsregler i Europa. I motion 1913 framhålls särskilt miljöfrågornas globala karaktär. Förändringar i lufthavet påverkar genom vindar och nederbörd hela jorden. Genom ocea-

nera och dess strömmar transporteras föroreningar över stora avstånd. Enligt motionärerna bör initiativ tas till ett internationellt forskningsprogram för att få ett samlat grepp på människors påverkan på miljön i luften, havet och oceanerna.

Sedan 1950-talet har en rad konventioner utarbetats till skydd för den marina miljön. Till grund för dessa överenskommelser har legat konstaterandet att havens förmåga att ta emot och bryta ned föroreningar icke är outtömlig. Därför söker man med olika medel skydda haven mot negativa effekter av mänsklig aktivitet. Forskning kring havets fysiologiska, kemiska och biologiska funktion samordnas i viss utsträckning inom ramen för de marina konventionerna. Upptäckten av höga halter av miljögifter som DDT och PCB i olika organismer i det öppna havet har spelat en viktig roll vid konventionsarbetet.

Sverige är f. n. anslutet till följande konventioner om skydd för havets marina miljö.

Oslokonventionen om förhindrande av havsförorening genom dumpning från fartyg och luftfartyg, som trädde i kraft 1974. Den täcker Nordostatlanten och Nordsjön inkl. Skagerak och Kattegatt.

Londonkonventionen om förhindrande av havsförorening till följd av dumpning av avfall, som trädde i kraft 1975. Den är global och täcker kuststaternas territorialhav. London- och Oslokonventionerna kallas gemensamt "dumpningskonventionerna", men till skillnad från Oslokonventionen omfattar Londonkonventionen även dumpning av radioaktivt avfall.

Havsföroreningskonventionen till förhindrande av förorening från fartyg med 1978 års MARPOL-protokoll (MARin POLLution) som ännu icke har trätt i kraft. Havsföroreningskonventionen har global giltighet och täcker kuststaternas territorialhav in till baslinjen.

Pariskonventionen om förhindrande av havsförorening från landbaserade källor. Konventionen trädde i kraft 1978 och omfattar samma område som Oslokonventionen med den skillnaden att den gäller in till strandlinjen.

Den i Sverige gällande lagstiftningen på förevarande område utgörs i första hand av miljöskyddslagen (1969:387), som reglerar utsläpp från samhällen, industri och jordbruk och bygger på koncessionsplikt för ett stort antal verksamheter som inte får påbörjas utan tillstånd, samt lagen (1971:1154) om förbud mot dumpning av avfall i vatten. Enligt hälsovårds- och renhållningslagstiftningen har kommunerna skyldighet att ta hand om ilandflutna rester och bygga mottagningsanordningar i hamnar för oljeavfall från fartyg.

På luftvårdens område pågår ett omfattande internationellt samarbete inom ramen för världsmeteorologiorganisationens verksamhet. Inom FN:s ekonomiska Europakontor ECE utförs bl. a. ett arbete på att minska luftföroreningar från bilavgaser. Medlemsländerna i ECE slöt 1979 en

konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Som framgår av den inledningsvis lämnade redovisningen för skyddet av ozonskiktet förbereds en internationell konvention i detta syfte som ett led i FN:s miljöstyrelse UNEP:s verksamhet.

I proposition 1981/82:106 om forskning m. m. anmäler jordbruksministern (s. 173) att ett översynsarbete inom naturvårdsverket av den forsknings- och utredningsverksamhet som bedrivs vid verket beräknas kunna redovisas under våren 1982. Forskningsrådsnämndens naturresursdelegation kommer under våren 1982 att presentera ett långtidsprogram för naturresursforskning. Hithörande fråga behandlas också av naturvårds- och miljöresurskommittén. Enligt propositionen kan det därför finnas anledning att pröva frågan om en bättre samordning av forskningen inom naturresurs- och miljövårdsområdet vid ett senare tillfälle. Enligt vad utskottet erfarit kommer ett särskilt avsnitt av naturresursdelegationens långtidsprogram att ägnas åt globala problem.

Utskottet finner att de miljöfrågor som tas upp i de här behandlade motionerna är av stor vikt. De föroreningar som spritts runt jorden med vindar och havsströmmar under de senaste decennierna och som fortsätter att spridas med oförminskad intensitet utgör ett hot mot den mänskliga livsmiljön. Det är därför enligt utskottets mening av betydelse att ansträngningarna att nedbringa utsläppen av miljöfarliga ämnen fullföljs med kraft, såväl inom landet som internationellt. Från svensk sida har ett omfattande och förtjänstfullt arbete nedlagts på att i internationella fora rikta uppmärksamheten på miljövårdens betydelse. De konventioner som redovisats i det föregående har alla tillkommit under aktiv svensk medverkan. Några av dem har tillkommit på svensk tillskyndan. Ett intimt samarbete har i dessa frågor utvecklats inom den nordiska kretsen. Utskottet har erfarit att ett ständigt arbete pågår på att komplettera konventionernas bestämmelser och effektivisera deras efterlevnad. Inom ramen för konventionerna bedrivs ett fortgående internationellt utbyte av forskningsrön. Som ovan redovisats pågår en översyn av miljövårds- och naturresursforskningen och de internationella aspekterna av denna. Utskottet förutsätter att regeringen och berörda myndigheter, forskare och förhandlare även fortsättningsvis fullföljer och vidareutvecklar den aktivitet på det internationella miljövårdsområdet som hittills präglats av de svenska insatserna. Vad utskottet sålunda anfört synes i väsentlig mån vara ägnat att tillgodose motionärernas syfte. Någon ytterligare riksdagens åtgärd med anledning av motionerna synes därför ej påkallad.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *åtgärder till skydd för ozonskiktet* att riksdagen lämnar motionerna 1981/82:1044 yrkande I a, 1981/82:1906 och 1981/82:1922 utan ytterligare åtgärd,

2. beträffande *initiativ till skydd för bl. a. havsmiljön*
att riksdagen lämnar motionerna 1981/82:1423 och 1981/
82:1913 utan ytterligare åtgärd.

Stockholm den 15 april 1982

På jordbruksutskottets vägnar

EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Svante Lundkvist (s), Maj Britt Theorin (s), Börje Stensson (fp), Grethe Lundblad (s), Hans Wachtmeister* (m), Filip Johansson* (c), Gunnar Olsson* (s), Sven Eric Lorentzon (m), Håkan Strömberg (s), Martin Segerstedt (s), Jens Eriksson* (m), Lennart Brunander (c), Jan Fransson (s) och Åke Persson* (fp).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.